

Criterios de distinción entre dereito privado e dereito público

Criterios de distinción entre derecho
privado y derecho público

Criteria for distinguishing between
private Law and public Law

DR. JOSÉ ANTONIO LOZANO DÍEZ

Director da Facultade de Dereito da Universidade Panamericana (México)
É licenciado en Dereito pola Universidade Panamericana, tén un
Programa de Perfeccionamento D1 polo IPADE e é doutor en Dereito pola
Universidade de Navarra

É profesor no Doutoramento en Dereito Tributario e no Doutoramento en
Liberdades Informativas da Universidade de Salamanca e a Universidade
Panamericana e profesor convidado da Universidade Northwestern
(Chicago)

jlozano@up.edu.mx

Recibido: 21/10/2014 | Aceptado: 22/04/2015

48 Regap

Regap

ESTUDOS E NOTAS

Resumo: *En México existe un fenómeno que se estende de forma análoga a diversas xurisdicións do mundo: a crecente complexidade da realidade política, social e económica conclúe na insuficiencia das ferramentas con que funcionou a orde xurídica pública. Nesta liña, os paradigmas clásicos están a pasar por unha fonda revisión como se demostra en diversas materias entre as que destacan os dereitos humanos, a xurisdición constitucional e o dereito dos consumidores. O anterior significou a erosión dos lindeiros entre o dereito público e o dereito privado. No presente artigo propónse un novo paradigma de enfoque á división entre público e privado.*

Palabras clave: *dereito público, dereito privado, principio de legalidade, principio de autonomía da vontade, interese público, categorías de distinción.*

Resumen: *En México existe un fenómeno que se extiende de forma análoga a diversas jurisdicciones del mundo: la creciente complejidad de la realidad política, social y económica concluye en la insuficiencia de las herramientas con que ha funcionado el orden jurídico público. En esta línea, los paradigmas clásicos están pasando por una profunda revisión como se demuestra en diversas materias entre las que destacan los derechos humanos, la jurisdicción constitucional y el derecho de los consumidores. Lo anterior ha significado la erosión de los linderos entre el derecho público y el derecho privado. En el presente artículo se propone un nuevo paradigma de enfoque a la división entre público y privado.*

Palabras clave: *derecho público, derecho privado, principio de legalidad, principio de autonomía de la voluntad, interés público, categorías de distinción.*

Abstract: *In Mexico there is a phenomenon that extends in a way analogous to different jurisdictions of the world: The increasing complexity of the political, social and economic reality concludes in the insufficiency of the tool kits with which the public legal order worked. In this line, the classic paradigms are happening by a deep revision as it is proved in different matters among which they send the human rights, the constitutional jurisdiction and the law of*

the consumers. The previous one meant the erosion of the boundaries between the public law and the private law. In the present article suggests itself a new paradigm of approach to the division between public and.

Key words: *Public Law, Private Law, Principle of Autonomy, Rule of Law, Public Interest, Distinction Categories.*

Índice: *i) Antecedentes. ii) Insuficiencia dos criterios de distinción entre o dereito privado e o público comunmente aceptados. iii) Proposta de nova categoría de distinción entre o dereito privado e o dereito público. iv) Conclusións. v) Bibliografía.*

i) Antecedentes

En México, e de forma análoga en gran parte do mundo, o signo dos últimos tempos está marcado polo aumento da complexidade política, social e económica. Fenómenos como a construción do denominado *bloque de constitucionalidade*, o recoñecemento de distintas fontes culturais do dereito, a globalización e o uso das redes impactaron de forma profunda en paradigmas clásicos sobre os que se construíu o sistema xurídico moderno¹.

Particularmente a concepción do dereito, dividido en público e privado baixo os principios de *autonomía da vontade* e de *legalidade*, foi superada polas novas circunstancias. A complexidade crecente xera escenarios para os que non foron deseñados.

Para o dereito moderno de tradición continental a distinción entre público e privado é parte central do funcionamento do sistema xurídico, xa que cada un deles posúe unha *praxe* distinta².

O dereito privado, suxeito ao principio da autonomía da vontade (os suxeitos de dereito poden realizar calquera acto con efectos xurídicos sempre e cando non violen unha norma de interese público), basea o seu fundamento na liberdade. Recoñece de forma ordinaria a calquera suxeito con personalidade plena e, por tanto, con posibilidade de ser centro de emisión de actos xurídicos.

O dereito público, suxeito ao principio de legalidade (a autoridade ou goberno só pode realizar aqueles actos que están previstos de maneira expresa nas normas), basea o seu fundamento na regulación (vontade). Só recoñece como suxeito de dereito a aqueles que a norma determina como tales.

O comportamento do dereito privado é dúctil, o que fai que a súa práctica se realice atendendo ás circunstancias reais nas que se desenvolve. A propia realidade a través do costume e as necesidades do devir histórico é o que marca o seu rumbo³.

---

1 Cfr. DROMI, Roberto, *El Derecho Público en la Hipermodernidad*, Servicio de Publicaciones de la Universidad Complutense, Madrid, 2005.

2 A *praxe* do público responde ao *logos* do principio de legalidade no que a interpretación e aplicación da lei é o eixe que a vertebrada. A súa actuación práctica baséase no mantemento e interpretación do sistema xurídico. A *praxe* do privado susténtase no principio de autonomía da vontade no que os particulares se convierten en construtores do dereito. A súa actuación práctica baséase na creatividade.

3 "O concurso de vontades que caracteriza ao contrato, enténdese como o acordo de libres vontades dos contratantes. A noción de liberdade individual exprésase habitualmente dicindo que todo o que non está prohibido, está permitido. Isto é o que no dominio do Dereito se chama principio da autonomía da vontade". BORJA SORIANO, Manuel, *Teoría General de las Obligaciones*, Porrúa, décimo primeira edición, México, 1989, p. 122.

Exemplo claro do anterior é a evolución do dereito mercantil que historicamente evolucionou como efecto do cambio no medio e forma de realización dos negocios e as prácticas comerciais.

O comportamento do dereito público é ríxido, o que fai que a súa práctica se realice atendendo á orde xurídica establecida, en moitas ocasións sen importar as circunstancias cambiantes do medio en que se desenvolve. O dereito público é produto da vontade política e por iso está máis ben vinculado a ela e non necesariamente ao cambio no medio⁴.

Mostra do anterior foi a construción legislativa que en materia regulatoria se realizou nalgúns países nos que o resultado é produto do consenso e non responde necesariamente a un modelo determinado.

Segundo Gabino Fraga: “(...) A case totalidade das relacións xurídicas en que intervén a Administración con motivo da súa organización e do seu funcionamento están rexidas polas normas do dereito administrativo, é dicir, por normas de dereito público.

Pero na actividade do Estado hai casos nos que o poder público pode buscar a colaboración voluntaria dos particulares, celebrando con eles contratos e realizando actos que forman parte das institucións de dereito privado. En tales casos, porén, non pode desprenderse dunha maneira completa do seu carácter de poder público, e por iso, a lexislación aplicable está constituída por normas de dereito privado que sofren unha adaptación ás condicións especiais marcadas pola intervención do poder público (...)”⁵.

A cada vez maior complexidade en que se desenvolven as relacións sociais e xurídicas implicou que a división entre dereito público e dereito privado sexa cada vez máis difícil de precisar.

En efecto, cada vez un maior número de negocios en principio considerados de orde pública empregan figuras propias do dereito privado, e cada vez máis negocios que en principio foron considerados pertencentes ao ámbito privado adquiren aspectos propios do público⁶.

A problemática no ámbito da teoría e a práctica é distinguir cando —nunha relación complexa— nos atopamos fronte a dereito público ou dereito privado, cando aplicamos o principio de legalidade ou de autonomía da vontade para razoala. En moitas ocasións están entrelazados, polo que se dificulta a determinación do principio sobre o que debe formularse o sentido da solución dun caso concreto.

4 “Aínda que a palabra *legalidade* se orixinou no dereito romano, foi despois da Revolución francesa onde tivo un auxe importante e o seu principal desenvolvemento, pois a percepción das persoas sobre a persoa do rei cambiaría radicalmente por outra visión, na que se outorgaría un valor especial á comunidade, ao que Montesquieu denominaba a vontade xeral; é dicir, á lei. LÓPEZ OLVERA Miguel Alejandro, *El control de convencionalidad en la Administración Pública*, Novum, México, 2014, p. 30. “O resultado (...) expresárase nunha idea sumamente simple: en lugar dos homes, adiante van mandar as Leis”. GARCÍA DE ENTERRÍA, Eduardo, *La lengua de los derechos. La formación del Derecho Público europeo tras la Revolución Francesa*, Alianza Universidad, Madrid, 1994, p. 125.

5 FRAGA, Gabino, *Derecho Administrativo*, Porrúa, 40ª edición, México, 2000, p.94.

6 Exemplo da utilización de figuras de dereito privado no ámbito dos negocios públicos é a utilización da figura da arbitrase tratándose de obra pública en México tal como o establece o artigo 98 da *Lei de Obras Públicas e Servizos relacionados coas mesmas*: “Poderase convir compromiso arbitral respecto daquelas controversias que xurdan entre as partes por interpretación das cláusulas dos contratos ou por cuestións derivadas da súa execución, en termos do disposto no Título Cuarto do Libro Quinto do Código de Comercio”. Exemplo de como o dereito público penetra nas relacións comerciais, propias do dereito privado é o artigo 9 da Lei Federal de Competencia Económica cuxa fracción primeira establece que “(...) Corresponde exclusivamente ao Executivo Federal determinar mediante decreto os bens e servizos que poderán suxeitarse a prezos máximos, sempre e cando non haxa condicións de competencia efectiva no mercado relevante de que se trate. A Comisión determinará mediante declaratoria se non hai condicións de competencia efectiva (...)”.

Nos últimos anos, a evolución cara o *neoconstitucionalismo*, a ampliación conceptual sobre os dereitos fundamentais e os seus mecanismos de defensa e os procesos de globalización e xurisdición universal acentúan a dificultade para distinguir a aplicación dos principios⁷.

Materias que hai pouco tempo estaban claramente constringidas ao ámbito privado hoxe foron absorbidas polo público⁸.

Neste sentido existen dúbidas razoables sobre o principio aplicable —normalmente á espera de definicións xurisdicionais— pero sen un criterio consistente de distinción.

ii) Insuficiencia dos criterios de distinción entre o dereito privado e o público comunmente aceptados.

Ante a relevancia de distinguir a natureza do dereito privado e o dereito público, isto é, afondar sobre a súa natureza, buscáronse diversos criterios, sendo o máis estendido o da natureza formal das relacións: o dereito privado fundado en relacións de *coordinación* e o dereito público nas relacións de *supra a subordinación*.

Este criterio foi comunmente aceptado desde o punto de vista teórico e ensinado nas escolas e facultades de dereito de tradición romano-xermánica, baseado na idea dunha realidade estatal e constitucional de límites claros e perfectamente preestablecidos. Responde a un estado constitucional cunha división tripartita de poderes onde as actividades do goberno se encontran ben determinadas e separadas das que corresponden aos particulares.

Porén, este criterio de natureza formal de carácter simple vólvese insuficiente en sistemas de maior complexidade nos que a división de poderes se pulveriza entre unha pluralidade de órganos constitucionais autónomos ou de natureza *sui generis*⁹.

Algúns exemplos que demostran o anterior atópanse no ámbito do dereito social. En México, como ocorre en gran número de países, os dereitos dos traballadores gozan dunha especial protección do sistema xurídico, tal protección ten como consecuencia que moitas das normas no ámbito laboral teñan un comportamento máis próximo ao principio de legalidade (propio do dereito público) que ao de autonomía da vontade (propio do dereito privado).

---

7 “A novidade na materia atópase na actual tendencia constitucional dos países latinoamericanos para concederlle ás normas do Dereito Internacional, do Dereito Comunitario e dos pactos, a xerarquía constitucional e, por conseguinte, a supremacía sobre o resto do ordenamento xurídico. Neste sentido, as Constitucións e as normas internacionais aprobadas e ratificadas por cada un dos países forman un “Bloque de Constitucionalidade” que rexe en todo o exercicio do poder, as relacións sociais, económicas e políticas. Neste campo, destácase de modo especial o recoñecemento constitucional automático das normas e dos órganos de integración latinoamericana: tratados sobre a creación da Organización dos Estados Americanos (OEA), da Corte Interamericana de Xustiza da Comunidade Andina, do MERCOSUR, o Tratado Amazónico, o Grupo de Río e daqueles órganos respectivos como o Parlamento Andino, o Parlamento Latinoamericano e a Corte Andina de Xustiza”. ROZO ACUÑA, Eduardo “Tendencias del Derecho Público en América Latina”, *IV Seminario Internacional Tendencias Actuales del Derecho Público y del Derecho Privado*, Centro de Investigaciones para el Desarrollo CIPADE, Unibaxacá, Colombia, 2000, p. 137.

8 Cfr. VON BOGDANDY, Armin, *Hacia un nuevo derecho público. Estudios de derecho público comparado, supranacional e internacional*, Instituto de Investigaciones Jurídicas UNAM, México, 2011.

9 “As cousas complícanse moito máis agora, xa que, coa globalización, numerosas axencias e organizacións públicas transestatalizáronse de diversas formas. Peor aínda, as dificultades taxonómicas sobre os ámbitos difusos do “público non estatal”. Sexan aquí os casos das organizacións solidarias mundializadas no campo dos dereitos humanos, a ecoloxía, a batalla contra as grandes fames, ou instancias multilaterais de fonte non estatal”. VARELA BARRIOS, Edgar, *Desafíos de interés público. Identidades y diferencias entre lo público y lo privado*. Programa Editorial Universidad del Valle, Colombia, 2008, p. 22.

Neste sentido, a división formal entre os ámbitos público e privado non explica como unha relación entre particulares (relacións de coordinación) responde a un principio de dereito público (relacións de supra a subordinación).

Igualmente, a concepción que dá orixe ás denominadas *asociacións público-privadas* nas que existe unha superposición entre Estado e particulares, que se ben se realiza de forma coordinada xera un ámbito de confusión de principios, xa que nun mesmo negocio se actualiza o ámbito do principio de legalidade (nun posible proceso de licitación) co principio de autonomía da vontade (ao ser ambas as dúas partes socias do mesmo negocio)¹⁰.

iii) Proposta de nova categoría de distinción entre o dereito privado e o dereito público.

O cambio paradigmático do dereito na modernidade estivo vinculado ao cambio sufrido na organización social e política, especificamente ao que se denominou *xurdimento do Estado moderno*. O Antigo Réxime, construído sobre unha estada descentralizada, tendeu á centralización monolítica.

A organización que predominou na historia occidental, vixente ata o baixo medievo era, como o denominaron algúns autores, *policéntrica*. O dereito xurdía de diversos ámbitos de relación nos que unha pluralidade de actores o xeraba.

O xurdimento do Estado moderno supuxo que un actor, o rei, independentemente da data e lugar específico en que este fenómeno se consolidou, expropiou a gran maioría dos procesos políticos e sociais, antes disgregados en diversos actores, para se converter el no principal e posiblemente único. Consecuencia desta expropiación foi a súa propia conversión a centro xurídico.

A finalidade orixinal do rei neste fenómeno era de orde política (unha maior concentración de poder), pero necesitou do xurídico como instrumento de lexitimación e operación do mesmo. Neste sentido, a política xuridizouse e a orde xurídica politizouse a grao tal de que, en termos de Norberto Bobbio, se converteron en dúas caras da mesma moeda¹¹.

Anos despois, pasada a Revolución francesa, a identificación entre política e dereito consolidouse a través da denominada *revolución constitucional*, vixente de forma plena na actualidade.

10 En termos do artigo 2 da lei vixente en México, denominada “De Asociacións Público-Privadas”: os proxectos de asociación público-privada regulados por esta Lei son aqueles que se realicen con calquera esquema para establecer unha relación contractual de longo prazo, entre instancias do sector público e do sector privado, para a prestación de servizos ao sector público ou ao usuario final e nos que se empregue infraestrutura provista total ou parcialmente polo sector privado con obxectivos que aumenten o benestar social e os niveis de investimento no País. Nos termos previstos nesta Lei, os proxectos de asociación público-privada deberán estar plenamente xustificadas, especificar o beneficio social que se busca obter e demostrar a súa vantaxe financeira fronte a outras formas de financiamento”.

11 “Unha forma de goberno —dixera Rousseau— que poña á Lei por riba do home”. E noutro lugar: “Un pobo libre obedece, pero non serve; ten xefes pero non donos; obedece as Leis, pero nada máis que as Leis, e é pola forza das Leis polo que non obedece aos homes”. ROSSEAU, Jean Jacques, *Lettres écrites da Montagne*, lettre VIII (páx. 842 na edición de “A Pléiade”) e engade máis adiante: “Un pobo é libre, sexa cal sexa a súa forma de goberno, cando en quen goberna non ve ao home, senón ao órgano da Lei”, citado por GARCÍA DE ENTERRÍA, Eduardo, *La lengua... op cit.* pp. 125 e 126.

Así pois é que podemos afirmar de forma aproximativa que a análise do xurídico require en maior profundidade da asistencia de ferramentas cognitivas políticas, xa que sen elas podería ser insuficiente.

Agora ben, se é verdade que o dereito no seu conxunto —desde a modernidade— se condicionou pola política, tamén é certo que algúns sectores do dereito o foron con maior intensidade que outros. Especificamente, o condicionamento político foi notablemente máis acentuado no campo do público que do privado. Neste sentido, o dereito público posúe un *logos* político.

De feito, na nova orde —a moderna— o novo dereito é o público.

Desde o noso punto de vista, a insuficiencia das categorías formais para distinguir dereito privado e dereito público débese á falta de recoñecemento dos motivos causais da división. Se o motivo causal da distinción moderna entre ambas as dúas ordes foi político, o criterio de distinción tamén debería partir de alí.

Dentro mesmo do dereito público os criterios formais son insuficientes para distinguir actos propios desta rama. Segundo Agustín Gordillo: "(...) Ningún destes criterios é de por si suficiente para distinguir as funcións do Estado, pois hai actos *materialmente legislativos* que son *organicamente administrativos*; actos *materialmente administrativos* que son *organicamente legislativos* (as investigacións, pedidos de informes, autorizacións, etc., que conceden ou realizan as Cámaras); actos *materialmente administrativos* que son *organicamente xudiciais* (as autorizacións e venias que teñen ao seu cargo os tribunais: o nomeamento e renovación dos empregados xudiciais; a superintendencia exercida pola Suprema Corte). Hai ademais actos *materialmente xurisdicionais* que son *organicamente administrativos*, p. ex. cando o Poder Executivo decide un recurso xerárquico, etc.

Así entón, en sentido *material*, o órgano administrativo realiza non só funcións administrativas senón tamén legislativas e xurisdicionais; o órgano xurisdicional non só funcións xurisdicionais senón tamén administrativas; o órgano legislativo non só funcións legislativas senón tamén administrativas.

Este entrelazamento de funcións en sentido material que realizan os órganos estatais demostra que non pode atoparse un criterio orgánico ou material *positivo* e *puro* para conceptuar cada unha das funcións: cómpre buscar un *criterio mixto*, que combinando elementos dun e doutro tipo poida ofrecer unha noción útil, aínda que resulte menos elegante que as demais (...)”¹².

Pretender aproximarse á natureza do dereito público prescindindo de ferramentas de análise política está afectado de inconsistencia metodolóxica. Diso concluímos a conveniencia de acudir ás ferramentas da teoría política para acadar un maior nivel de achegamento¹³.

12 GORDILLO, Agustín, “Las funciones del poder” en *La función administrativa y las funciones del Estado. Cuatro amigos, cuatro visiones sobre el derecho administrativo en América Latina*, Caracas, 2014, p. 129-130.

13 “O medo e inseguridade do individuo e a súa necesidade de certeza contribuíron a que construíse un dereito administrativo autoritario, dogmático, subordinante e sacralizado. Logo, a incapacidade actual da antiga teoría da división de poderes e dos postulados clásicos do sistema democrático paralizan ao dereito administrativo, convérteno nun produto ideal, baseado en valores que non son, illado da realidade que está chamado a canalizar, afastado, en fin do individuo. De aí que estes dous puntos cardinais da nosa estrutura xurídico-institucional deben ser repensados, non só na súa correspondencia coa realidade, senón tamén na súa eficacia, no respecto á institucionalización

Dentro das teorías explicativas dos sistemas políticos modernos unha que destacou de maneira importante é a de *centro e periferias*. Esta teoría consiste fundamentalmente na idea de que todo sistema posúe un centro que afecta a todo o sistema no seu conxunto e unhas periferias con identidade e certa marxe de independencia¹⁴.

A lóxica da relación entre centro e periferias é de certo nivel de tensión. O centro quere atraer todo cara si e as periferias buscan o maior nivel de independencia. Ao final xérase unha verdadeira interdependencia.

En cada unha das periferias atópase inscrito o *logos* do centro como unha especie de común denominador, pero tamén cada unha das periferias posúe a súa propia identidade, a súa propia historia e os seus propios fins.

Un exemplo do anterior é o caso dunha república federal como é o caso da mexicana, na que existe un centro que é a capital do país (o Distrito Federal) onde se asentan os poderes federais e unhas entidades federativas nas que se divide o país¹⁵.

As decisións tomadas no Distrito Federal afectan a toda a federación xerando unha historia e un destino común, porén cada unha ten tamén a súa historia particular. No centro existe unha única identidade, nas entidades federativas a identidade componse polo común denominador da do centro e a súa particularidade.

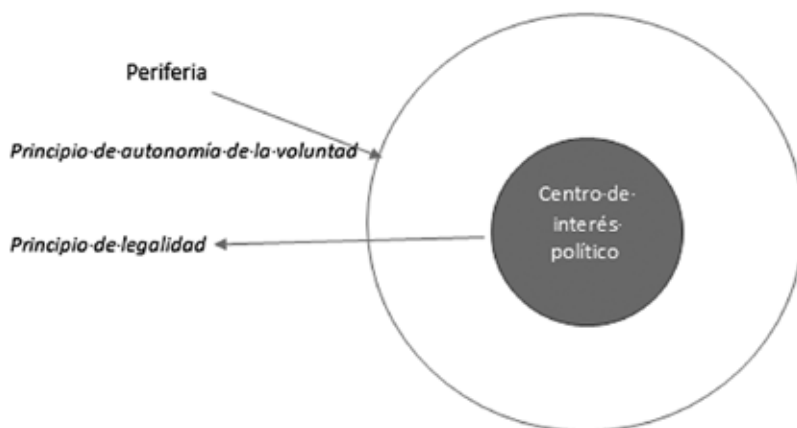
Trasladando esta teoría á orde xurídica, poderíamos dicir que o centro de interese político atrae para si os sectores do dereito que sirvan instrumentalmente á lóxica do poder. Na medida que os atrae para si politízaos, o que equivale a achegalo ao principio de legalidade. O seguinte esquema ilustra o comentado:

Efectivamente, a nova complexidade que ao paso das últimas décadas enfrontaron os gobernos, representada entre outros aspectos pola insuficiencia para enfrontar os desafíos da globalización, a carencia de recursos fiscais suficientes para gasto de investimento e a inviabilidade dos sistemas de pensións, supuxo un desenvolvemento máis sofisticado do sistema xurídico no que a distinción entre o público e o privado se volveu cada vez menos evidente. Porén, como se desenvolveu en liñas anteriores, a distinción segue a ser relevante na medida que responde a principios de comportamento distintos.

e organización do poder, senón a partir do individuo e a súa liberdade". BONINA, Nicolás e DIANA, Nicolás, *La deconstrucción del Derecho Administrativo*, Novum, México, 2012, p.220.

14 Cfr. PREBISCH, Raúl, *Capitalismo periférico. Crisis y transformación*, Fondo de Cultura Económica, México, 1982.

15 Segundo o artigo 44 da Constitución mexicana: "A Cidade de México é o Distrito Federal, sede dos Poderes da Unión e Capital dos Estados Unidos Mexicanos. Comporase do territorio que actualmente ten e, no caso de que os poderes federais se trasladen a outro lugar, erixirase no Estado do Val de México cos límites e extensión que lle asigne o Congreso Xeral".

Segundo o modelo de centro-periferias, na medida que unha rama do dereito ou un negocio se aproxima máis ao centro de interese político *publítizase* e por tanto responde con máis claridade ao principio de legalidade¹⁶. Por contraposición, na medida que unha rama do dereito se aproxima ao ámbito das periferias responde con máis forza ao principio de autonomía da vontade¹⁷.

Se unha rama do dereito ou unha operación xurídica é suficientemente próxima ao centro responderá ao principio de legalidade, se o é á periferia responderá ao principio de autonomía da vontade. Porén, se a rama ou negocio se atopa nun punto medio, suficientemente afastado tanto do centro como das periferias, o principio vólvese ecléctico, confuso e require ser tratado con ferramentas máis sofisticadas.

Este ámbito de confusión pode ser resolto mediante a idea de *gobernanza*¹⁸.

Entendemos por *gobernanza*, tamén coñecida como *gobierno relacional*, a interacción entre distintos niveis de goberno, sobre todo cando se producen grandes cesións competenciais cara arriba (por exemplo, a integración na Unión Europea) e cara abaixo (a descentralización territorial). Tamén, e moi especialmente, a forma de interacción das administracións públicas co mercado e as organizacións privadas ou da denominada sociedade civil (empresas, patronais, sindicatos e outras), que non obedecen a unha subordinación xerárquica, senón a unha integración en rede, no que se denominou *redes de interacción* público-privado-civil ao longo do eixe local/global¹⁹.

16 “(...) Isto, sempre que a respectiva necesidade a satisfacer reúna determinadas características, é dicir, se presentan as razóns de interese público ou interese xeral, e esta cuestión antóllese de repente máis de carácter político que xurídico, polo que o seu establecemento está condicionado a determinadas circunstancias viventes nun período determinado e que en calquera momento, puideran cambiar así, o que antes era unha actividade privada, hoxe non o é, e o que se considera hoxe como servizo público no futuro non o será (...)». BÉJAR RIVERA, Luis José, “Una aproximación a la teoría de los Servicios Públicos”, en *El Servicio Público. Aproximaciones a su estructura teórica*, UBIJUS, Universidad Panamericana, México, 2013, p.132.

17 “(...) O cambio dun modelo intervencionista por outro de mercado explica, sen dúbida, a racionalidade das transformacións fundamentais da administración pública, da súa actividade e do ordenamento xurídico administrativo. Foi a marca dominante da condución política nacional e afianzouse desde a década dos oitenta, na que se iniciou e posteriormente arraigou con maior profundidade, redefinindo o quefacer do Estado na economía e, en consecuencia, as funcións da administración, a súa estrutura e, paralelamente, o ordenamento xurídico-administrativo (...)” ROLDÁN XOPA, José, *Derecho Administrativo*, Oxford University Press, México, 2008, p.6.

18 Cfr. PRATS CATALÁ, Joan, *A los príncipes republicanos: Gobernanza y desarrollo desde el republicanismo cívico*, Plural Editores, Barcelona, 2007.

19 Cfr. AGUILAR VILLANUEVA, Luis F., *Gobernanza y gestión pública*, Fondo de Cultura Económica, México, 2006.

iv) Conclusións

A cada vez maior complexidade á que se enfrontan as relacións xurídicas, causa de procesos complexos como a globalización, a emerxencia de medios de comunicación sofisticados, así como novos dereitos subxectivos, supera as ferramentas tradicionais de clasificación do dereito entre público e privado propias da modernidade.

A nova realidade, en moitos casos inédita, denominada por algúns sociólogos e filósofos como *posmodernidade*, reclama novas ferramentas na comprensión e exercicio do dereito, especificamente no entendido de que os principios aplicables difiren no que se refire ao tipo de relación xurídica que regulan.

As ferramentas para comprender a realidade social na que interveñen un número cada vez maior de factores requiren incluír maiores elementos: a unha realidade complexa esíxeselle un pensamento complexo.

No caso específico da distinción entre dereito público e dereito privado a clasificación de carácter estritamente formal é insuficiente para explicar a fronteira que existe entre estes dous ámbitos. Requírense ademais do formal, elementos de carácter material. Unha proposta é a inclusión de elementos provenientes da teoría política baixo a teoría de centro-periferia.

v) Bibliografía

- i. AGUILAR VILLANUEVA, Luis F., *Gobernanza y gestión pública*, Fondo de Cultura Económica, México, 2006.
- ii. BÉJAR RIVERA, Luis José, SANTOFIMIO GAMBOA, Jaime Orlando, *El Servicio Público. Aproximaciones a su estructura teórica*, UBIJUS, Universidad Panamericana, México, 2013.
- iii. BONINA, Nicolás e DIANA, Nicolás, *La deconstrucción del Derecho Administrativo*, Novum, México, 2012.
- iv. BORJA SORIANO, Manuel, *Teoría General de las Obligaciones*, Porrúa, décimo primeira edición, México, 1989.
- v. DROMI, Roberto, *El Derecho Público en la Hipermodernidad*, Servicio de Publicaciones de la Universidad Complutense, Madrid, 2005.
- vi. FRAGA, Gabino, *Derecho Administrativo*, Porrúa, 40ª edición, México, 2000.
- vii. GARCÍA DE ENTERRÍA, Eduardo, *La lengua de los derechos. La formación del Derecho Público europeo tras la Revolución Francesa*, Alianza Universidad, Madrid, 1994.
- viii. GORDILLO, Agustín, "Las funciones del poder" en *La función administrativa y las funciones del Estado. Cuatro amigos, cuatro visiones sobre el derecho administrativo en América Latina*, Caracas, 2014.
- ix. LÓPEZ OLVERA Miguel Alejandro, *El control de convencionalidad en la Administración Pública*, Novum, México, 2014.

regap

ESTUDIOS E NOTAS

- x. PRATS CATALÁ, Joan, *A los príncipes republicanos: Gobernanza y desarrollo desde el republicanismo cívico*, Plural Editores, Barcelona, 2007.
- xi. PREBISCH, Raúl, *Capitalismo periférico. Crisis y transformación*, Fondo de Cultura Económica, México, 1982.
- xii. ROLDÁN XOPA, José, *Derecho Administrativo*, Oxford University Press, México, 2008.
- xiii. ROUSSEAU, Jean Jacques, *Lettres écrites da Montagne*, lettre VIII.
- xiv. ROZO ACUÑA, Eduardo "Tendencias del Derecho Público en América Latina", *IV Seminario Internacional Tendencias Actuales del Derecho Público y del Derecho Privado*, Centro de Investigaciones para el Desarrollo CIPADE, Unibaxacá, Colombia, 2000.
- xv. VARELA BARRIOS, Edgar, *Desafíos de interés público. Identidades y diferencias entre lo público y lo privado*. Programa Editorial Universidad del Valle, Colombia, 2008.
- xvi. VON BOGDANDY, Armin, *Hacia un nuevo derecho público. Estudios de derecho público comparado, supranacional e internacional*, Instituto de Investigaciones Jurídicas UNAM, México, 2011.

Lexislación

- i. Constitución Política dos Estados Unidos Mexicanos
- ii. Código Civil Federal
- iii. Código de Comercio
- iv. Lei Federal de Procedemento Administrativo
- v. Lei Federal de Procedemento Contencioso-Administrativo
- vi. Lei de Obras Públicas e Servizos relacionados coas mesmas
- vii. Lei de Adquisicións, Arrendamentos e Servizos do Sector Público
- viii. Lei Federal de Competencia Económica
- ix. Lei Federal de Telecomunicacións e Radiodifusión
- x. Lei Federal do Traballo
- xi. Lei Agraria